

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Důsledky porušení zákazu postoupení pohledávky

Podle § 1881 odst. 1 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník („NOZ“) mohou smluvní strany vyloučit možnost postoupení pohledávky. NOZ však již výslovně neřeší, jaké bude mít důsledky, pokud dojde k porušení takového závazku a pohledávka bude i přes sjednaný zákaz postoupena na třetí osobu.

RANDA HAVEL ■ LEGAL

Zatímco za účinnosti starého občanského zákoníku[1] („SOZ“) byla podle ustálené judikatury smlouva o postoupení pohledávky, na jejímž základě došlo k postoupení pohledávky přes výslovný zákaz a dohodu stran, absolutně neplatná pro rozpor se zákonem,[2] dle NOZ není důsledek porušení zákazu postoupení zřejmý. Judikatura k této otázce od účinnosti NOZ dosud nezaujala žádné stanovisko.

V této souvislosti však existuje několik názorových linií, podle kterých mohou porušením zákazu postoupení pohledávky ujednané stranami nastat v zásadě tři možné důsledky.

Podle části odborné veřejnosti je smlouva, na základě které byla postoupena pohledávka přes zákaz sjednaný ve smyslu § 1881 odst. 1 NOZ, absolutně neplatná, jak tomu bylo doposud.[3] Tento závěr je podpořen zejména dosavadní judikaturou, která se vztahovala k porušení zákazu postoupení pohledávky podle § 525 odst. 2 SOZ,[4] případně také argumentem, že § 1881 NOZ představuje kogentní normu, která je přímo určena k omezení autonomie vůle jednajícího (zákonodárce chce pohledávku při ujednání zákazu postoupení vyloučit z právního obchodu, proto jednání příčí se tomuto zakazu je absolutně neplatné).[5]

Další část odborné veřejnosti zastává názor, že následkem porušení zákazu postupitelnosti pohledávky bude relativní neplatnost, neboť smysl a účel zákona neplatnost sice vyžaduje,[6] avšak porušení nedosahuje takové intenzity, aby byl naplněn požadavek zjevného rozporu s dobrými mravy či s veřejným pořádkem a aby bylo možné učinit závěr o absolutní neplatnosti. Podle tohoto názoru tak nejsou nadále použitelné ty závěry literatury a judikatury, které dovozovaly absolutní neplatnost smluv o postoupení pohledávky na podkladě SOZ.[7]

Podle třetí názorové skupiny nezpůsobuje porušení zákazu postoupení pohledávky neplatnost postupní smlouvy. Dle tohoto pojetí zákaz působí pouze mezi stranami, přičemž jeho porušení nemá vliv na postoupení pohledávky třetí osobě (postupníkovi) a projeví se pouze ve vzniku odpovědnostního vztahu. Zákaz postupu totiž platí v právním vztahu mezi dlužníkem a původním věřitelem. Postoupí-li tedy věřitel přes smluvní zákaz pohledávku jiné osobě, porušuje tím svou povinnost vůči postoupenému dlužníkovi a je odpovědný za škodu, která tím dlužníkovi vznikne; platnost samotného postupu ale není dotčena. Tento závěr vychází také z toho, že smysl a účel

zákona nevyžaduje, aby smlouva uzavřená navzdory zákazu postoupení byla neplatná (viz § 580 NOZ), neboť zájmy postoupeného dlužníka jsou dostatečně chráněny eventuálním nárokem na náhradu škody.[8]

V této souvislosti se domnívám, že nové právní úpravě a pojetí neplatnosti v NOZ nejvíce odpovídá posledně uvedený názor, a sice že porušení zákazu by mělo působit pouze mezi stranami a nemělo by způsobit neplatnost postupní smlouvy. Pro tento závěr svědčí i ustanovení § 1761 NOZ, které je ve vztahu k § 1881 NOZ ustanovením obecným a které stanoví, že *zákaz zatížení nebo zcizení věci působí jen mezi stranami, pokud nebyl zřízen jako věcné právo*. [9] Pokud tedy není zákaz zcizení (resp. postoupení) sjednán jako právo věcné, působí ze zákona jen mezi stranami tohoto zákazu (a to včetně následků porušení). Dle tohoto ustanovení tak k převodu věci nebo práva i navzdory porušení zákazu dojde, přičemž mezi stranami závazku vzniká odpovědnostní vztah z porušení smluvního ujednání. Pokud by zákaz zcizení byl zřízen jako právo věcné, pak by účinky zákazu působily i vůči třetím osobám. Otázkou však je, zda je možné zřídit zákaz zcizení (postoupení) jako právo věcné také k pohledávce. Předpokladem, aby zákaz zcizení působil také vůči třetím osobám, je totiž kromě zřízení práva jako věcného také vědomost nabyvatele o existenci zákazu zcizení (tj. nedostatek dobré víry). [10] U nemovitostí je situace poměrně jednoznačná. Zákaz zcizení se zapisuje do katastru nemovitostí, přičemž osoba nabyvatele pak nemůže být v dobré víře, že převodce byl oprávněn věc převést. [11] Obdobná je situace také v případě zákazu zcizení podílu ve společnosti. Zákaz zcizení se uveřejní v obchodním rejstříku, přičemž rovněž v tomto případě se nelze dovolávat dobré víry nabyvatele v oprávnění podíl převést. [12] Ve vztahu k pohledávkám však neexistuje žádný veřejný seznam či rejstřík, do něhož by se zákaz postoupení mohl zapsat a vyloučit tak dobrou víru postupníka v oprávnění postupitele pohledávku převést. Zřízení zákazu postoupení pohledávky jako práva věcného a přiznání účinků takového zákazu vůči třetím osobám by pak postrádalo smysl, neboť třetí osoby by neměly faktickou možnost o zákazu se dovědět a byly by tedy v dobré víře v oprávnění postupníka pohledávku převést. Touto optikou by se tak zákaz postoupení měl projevit pouze mezi stranami tohoto závazku. Opačný závěr by zřejmě vedl k absurdní situaci, kdy by nabyvatel pohledávky sice byl v dobré víře, že postupitel je oprávněn pohledávku převést, přesto by však pohledávku nenabyl a následky porušení zákazu postoupení by nesl sám.

Je však otázkou, zda se soud v rozhodovací praxi přikloní k názoru, že porušení zákazu postoupení se platnosti smlouvy nedotýká, nebo se přikloní spíše k názorovým tendencím o neplatnosti takové smlouvy (ať už absolutní nebo relativní). V tomto ohledu si lze představit i argumentaci podporující závěr o neplatnosti postupní smlouvy spočívající například v tom, že § 1881 odst. 1 NOZ v podstatě stanovuje zákaz postoupení pohledávek, pokud to strany sjednají. [13] Pak by porušení smlouvy znamenalo rovněž porušení zákonného zákazu (obdobně jak to dovozovala dosavadní judikatura). Muselo by však být dovozeno, že smysl a účel NOZ neplatnost vyžaduje a že neplatnost je jediným možným následkem porušení takového zákazu.

Závěr

Vzhledem k nejasnosti ohledně následků porušení zákazu postoupení lze doporučit, aby strany nespolehaly pouze na zákonnou úpravu a aby zákaz postoupení sjednaný ve smlouvě byl zajištěn například smluvní pokutou, neboť porušení zákazu postoupení je primárně porušením smluvní povinnosti.

Mgr. Pavel Janků,
advokát

[ŘANDA HAVEL LEGAL advokátní kancelář s.r.o.](#)

Truhlářská 13-15
110 00 Praha 1

Tel.: +420 222 537 500 - 501

Fax: +420 222 537 510

e-mail: office.prague@randalegal.com

[1] Zákon č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

[2] Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 1888/2007 ze dne 22. 9. 2009. Uvedený závěr vycházel z toho, že postoupení pohledávky zakazuje prostřednictvím dohody stran přímo zákon (viz § 525 odst. 2 SOZ). Smlouva, kterou někdo takovou pohledávku postoupil, pak byla absolutně neplatná podle § 39 SOZ.

[3] Viz JUDr. Tomáš Kindl in Dvořák, J. Fiala, J. Švestka, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentář k § 1881.

[4] Zejména zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 1888/2007 ze dne 22. 9. 2009 (Rc 27/2007).

[5] Bezouška, P. Smluvní zákaz postoupení pohledávky (pactum de non cedendo). Právní rozhledy, Praha : C.H. Beck, 11/2015, s. 381.

[6] § 580 NOZ.

[7] Eliáš, k. Některé otázky související s postoupením pohledávky. Obczan.cz - komunitní portál o rekonstrukci. Dostupný na [www](http://www.obczan.cz), k dispozici >>> [zde](#).

[8] Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Komentář k § 1881 NOZ.

[9] Podle širokého pojetí věci v NOZ se za věc považuje také pohledávka (a sice věc nehmotnou). Viz Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. Komentář § 496 NOZ.

[10] Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Komentář k § 1761 NOZ.

[11] Viz § 984 NOZ.

[12] § 48 odst. 1 písm. g) a § 8 zákona č. [304/2013](#) Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

[13] Argumentum a contrario.

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [AI omnibus](#)